

INFORMACJE NAUKOWE

Powołanie Komisji Geografii Politycznej i Historycznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Zebranie założycielskie Komisji Geografii Politycznej i Historycznej odbyło się w 17 sierpnia 2014 r., podczas 14. Międzynarodowej Łódzkiej Konferencji z Geografii Politycznej nt. „Geographical-political aspects of the transborder conservation of natural and cultural heritage”, połączonej jednocześnie z Warsztatami z Geografii Politycznej Międzynarodowej Unii Geograficznej.

Inicjatorem spotkania badaczy zainteresowanych tematyką obu dyscyplin był wiceprzewodniczący Zarządu Głównego PTG prof. dr hab. Marek Sobczyński, który uprzednio uzyskał akceptację Walnego Zgromadzenia Delegatów PTG dla powołania nowej komisji problemowej. W trakcie spotkania jego inicjator w obszernym wstępie przedstawił zarys historii geografii politycznej i historycznej w Polsce po 1945 r. oraz omówił problemy nękające geografię polityczną, wynikające ze skojarzeń geografii politycznej z propagowaniem nazistowskich idei geopolitycznych i opanowaniem geografii historycznej przez ideologię marksistowską. Scharakteryzował też współczesne ośrodki badawcze w Polsce zajmujące się geografiami polityczną i historyczną, przedstawił sylwetki badaczy uprawiających obie dyscypliny, a także omówił polskie wydawnictwa poświęcone geografii politycznej i historycznej. Najważniejszym celem spotkania było jednak przedstawienie celów powołania Komisji Geografii Politycznej i Historycznej w ramach PTG oraz jej ukonstytuowanie się.

Zasadniczymi celami nowej Komisji będą m.in.:

- podniesienie rangi obu dyscyplin w ramach nauk geograficznych;
- koordynacja bardzo rozproszonych i zazwyczaj pozbawionych wsparcia władz macierzystych ośrodków, działań poszczególnych badaczy na gruncie obu dyscyplin geograficznych (w zakresie organizacji konferencji, w tym uzgodnienie ich terminów, funkcjonowania periodyków, reprezentacji i aktywności na forum międzynarodowym, programów nauczania akademickiego, popularyzacji dyscyplin w społeczeństwie i uświadomieniu ich znaczenia dla władz centralnych i lokalnych);
- wspólne aplikowanie o krajowe i międzynarodowe granty badawcze;
- rozszerzanie międzynarodowych kontaktów badaczy w zakresie geografii politycznej i historycznej w celu objęcia badaniami całego byłego terytorium

Rzeczypospolitej oraz wsparcie rozwoju tych dyscyplin w sąsiednich i zaprzyjaźnionych krajach, w których są one na jeszcze niższym szczeblu rozwoju i nie mają tradycji międzywojennych jak w Polsce;

– działania na rzecz poszerzania udziału treści geograficzno-polityczno-historycznych w programach nauczania na wszystkich szczeblach edukacji oraz wspieranie tworzenia specjalizacji akademickich na kierunkach geograficznych i pokrewnych.

W toku dyskusji określono najbliższe zamierzenia organizacyjne Komisji, w tym m.in.:

– regularne zgłaszanie do programu i organizacja merytoryczna obu sekcji (geografii politycznej i geografii historycznej) w trakcie obrad Zjazdów PTG;

– wykorzystywanie potencjału PTG do organizacji specjalistycznych konferencji i wydawanie periodyków (dofinansowanie ministerialne);

– organizowanie wypraw badawczych szeroko uwzględniających tematykę obu dyscyplin (na wzór wypraw geomorfologów);

– kontynuowanie organizowania istniejących już konferencji, publikowania periodyków i wspieranie ich dystrybucji;

– wspieranie i zintensyfikowanie międzynarodowej aktywności polskich badaczy w zakresie obu dyscyplin;

– utrzymanie wysokiej rangi polskiej geografii politycznej w MUG poprzez utrzymanie personalnego stanu posiadania przez kolejną kadencję 2016–2020, a w dalszej perspektywie dążenie do objęcia kierownictwa Komisji Geografii Politycznej MUG przez przedstawiciela Polski;

– zaktywizowanie badaczy na forum organizacji zrzeszających geografów historycznych, dążenie do utworzenia w ramach MUG Komisji Geografii Historycznej lub innej problemowej zajmującej się pokrewną tematyką np. Komisji Morfogenezy Miast.

W toku omawianego zebrania przegłosowano decyzję o utworzeniu Komisji oraz dokonano wyboru jej władz. W skład zarządu weszli prof. dr hab. Marek Sobczyński jako przewodniczący, dr Tomasz Figlus w charakterze wiceprzewodniczącego oraz sekretarz Komisji mgr Katarzyna Leśniewska. Decyzje zebrania zostały przekazane Zarządowi Głównemu PTG i uzyskały jego akceptację.

Katarzyna Leśniewska

Wydział Nauk Geograficznych UŁ

Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej

Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku – nowa placówka na kulturalno-oświatowej mapie Polski

Muzeum Żydów Mazowieckich ma swoją siedzibę w budynku dawnej synagogi, tzw. małej, zwanej też „bożnicą”. Małej, ponieważ w Płocku naprzeciwko obecnego pomnika 13 Straconych była również wielka synagoga, zburzona na przełomie 1950 i 1951 r.

Budowa murowanej dwukondygnacyjnej bożnicy w stylu klasycystycznym przy ul. Kwiatka (wówczas ul. Szeroka) rozpoczęła się w 1822 r. i zakończyła w połowie lat 50. XIX w. Tej inicjatywie od początku towarzyszyły trudności: brakowało funduszy na jej ukończenie; kłopoty sprawiała częściowe położenie na dawnej średniowiecznej fosie obronnej miasta; przedsięwzięciu sprzeciwiał się ówczesny biskup płocki (według niego bożnica miała stać zbyt blisko katedry), wkrótce jednak zmienił zdanie. Budynek w późniejszych latach przechodził wiele remontów, np. po częściowym zawaleniu się dachu w 1863 r.

Bożnica ostatecznie powstała, z przeznaczeniem na szkołę, dom modlitwy i siedzibę zarządu gminy żydowskiej. Po wkroczeniu Niemców do Płocka we wrześniu 1939 r., w małej synagodze znalazł lokal Judenrat, czyli żydowska rada wykonująca polecenia władz okupacyjnych. Ten okres dziejów bożnicy zakończył się 1 marca 1941 r. wraz z ostateczną likwidacją płockiego getta, z jego ponad 8 tys. mieszkańców. To był jednocześnie koniec świata płockich Żydów, istniejącego od początku XIII w. Ocalał budynek przy ul. Kwiatka 7, którego właścicielem po zakończeniu drugiej wojny światowej został Komitet Żydowski. Z jego inicjatywy w dawnej bożnicy odbyło się pierwsze zebranie płockich Żydów, wzięły w nim udział 22 osoby. W 1949 r. powstała Spółdzielnia Krawiecko-Dziwiarsko-Pończosznicza im. Gerszona Dua-Bogena. W 1960 r. właścicielem tego miejsca został Skarb Państwa, dwa lata później budynek został wpisany do rejestru zabytków. Przestał być użytkowany w 1992 r.

Na przełomie XX i XXI w. obiekt zmieniał właścicieli. Wojewoda płocki przekazał go gminie Płock. W 1997 r. został odzyskany przez Gminę Wyznaniową Żydowską, która odsprzedała go miastu rok później. Kiedy w 2004 r. rada miejska wystawiła budynek na sprzedaż, zawiązało się Stowarzyszenie Synagoga Płocka. Jego celem stało się zorganizowanie przy ul. Kwiatka 7 Muzeum Żydów Mazowieckich. W 2006 r. dawna bożnica została przekazana stowarzyszeniu na 10 lat, rok później wydano decyzję o warunkach zabudowy, wtedy można było rozpocząć remont z myślą o lokalizacji muzeum. Ostatecznie dzięki grupie płockich społeczników ze Stowarzyszenia Synagoga Płocka (na ten cel zebrali 1,3 mln zł), dotacji Unii Europejskiej (7,7 mln zł) i porozumieniu mazowieckiego urzędu marszałkowskiego i władz Płocka w sprawie wspólnego coro-

cznego finansowania, od 15 marca 2013 r. można odwiedzać Muzeum Żydów Mazowieckich, działające w strukturach Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Muzeum jest placówką o charakterze kulturalno-oświatowym, której podstawowym zadaniem jest ukazanie historii osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich. Przestrzeń wystawy podzielono na trzy główne strefy tematyczne: przedsionek, pomieszczenie Holokaustu i salę główną. W przedsionku jest prezentowana historia Żydów na Mazowszu. Przedstawione są najważniejsze informacje i wydarzenia związane z dziejami osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich – od samych jego początków aż po współczesne odrodzenie kultury żydowskiej w Polsce – i dokumenty o charakterze statystycznym.

W sali głównej pokazano, w nowoczesnej multimedialnej formie, elementy kultury Żydów w Polsce na przykładzie kuchni, muzyki, świąt i zwyczajów oraz architektury żydowskiej. Część poświęcona Holokaustowi jest zbudowana na bazie Kartek z pożogi Symchy Gutermana, naocznego świadka zagłady świata płockich Żydów, i archiwalnych fotografii żydowskich mieszkańców Mazowsza. Dopelnieniem artystycznym ekspozycji jest widowisko multimedialne stworzone na podstawie wycinanki żydowskiej.

Oprócz części wystawowej, muzeum proponuje atrakcyjny program kulturalno-oświatowy. Składają się na niego koncerty, wieczory literackie, wykłady, małe spektakle teatralne, wystawy czasowe, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży, prezentacje filmów fabularnych i dokumentalnych, pokazy slajdów, degustacje potraw żydowskich, warsztaty plastyczne i taneczne. Wszystkie te propozycje mają poszerzać bogatą działalność wystawienniczą o imprezy, których celem jest przybliżenie kultury żydowskiej, budzenie poczucia wzajemnego porozumienia między Polakami i Żydami, niwelowanie uprzedzeń, negatywnych stereotypów myślowych, przewyżczanie granic między narodami polskim i żydowskim. Muzeum jest także jedną z placówek, która oprócz roli kulturalno-oświatowej działa na rzecz promocji Mazowsza, w tym Płocka, przyjmując w swoich progach rzesze turystów z Polski i z zagranicy.

Muzeum Żydów Mazowieckich, mówiąc obrazowo, jest jeszcze dorastającym dzieckiem. Mimo to „dziecko” od samych narodzin jest bardzo aktywne. Do tej pory odbyły się tu spotkania m.in. z ministrem Władysławem Bartoszewskim, prof. Szewachem Weissem, naczelnym rabinem Polski Michaeliem Schudrichem, Piotrem Pazińskim, dr Eleonorą Bergman i Pawłem Smoleńskim. Miały miejsce występy m.in. Stanisławy Celińskiej, Leny Piękniewskiej, Olgi Mielelszczuk, Andre Ochodlo oraz koncerty muzyki klasycznej. Publiczność miała okazję zapoznać się z wystawami, wśród nich „Przybyli, odeszli, są. Żydzi polscy” z Fundacji Shalom. Są prowadzone warsztaty z młodzieżą dotyczące życiorysu i twórczości Janusza Korczaka, regularnie są prezentowane filmy we współpracy ze Stowarzyszeniem Żydowskie Motywy. Ponadto jest realizowany

projekt dotyczący nagrywania na wideo osób pochodzenia żydowskiego, które urodziły się i mieszkały w Płocku. Warto dodać, że muzeum od marca 2013 r. do października 2014 r. odwiedziło ponad 20 tys. osób z całego świata.

Muzeum zostało docenione do tej pory kilkoma nagrodami. Wśród nich jest medal „Powstanie w Getcie Warszawskim”. Co roku otrzymują go osoby i podmioty walczące z przejawami ksenofobii, nacjonalizmu i antysemityzmu, promujące wiedzę o życiu i Zagładzie Żydów, opowiadające o wkładzie Żydów w ekonomiczny, naukowy i kulturalny rozwój Polski. Muzeum otrzymało też certyfikat najlepszego produktu turystycznego województwa mazowieckiego 2014. Zwyciężyło również w corocznym plebiscycie „Z Tumskiego Wzgórza” w kategorii „Kultura”, organizowanym przez Tygodnik Płocki.

Mariusz Wojtalewicz, Rafał Kowalski
Muzeum Mazowieckie w Płocku
Muzeum Żydów Mazowieckich

V Ogólnopolska Konferencja Naukowa w cyklu

Rzeczpospolita domów

Słupsk, 28–29 kwietnia 2014 r.

W dniach 28–29 kwietnia 2014 r. odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Naukowa w cyklu *Rzeczpospolita domów*, której organizatorami są: Instytut Polonistyki Akademii Pomorskiej w Słupsku i Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Autorką i kierownikiem naukowym projektu o domach Rzeczpospolitej jest dr Krystyna Krawiec-Złotkowska. Konferencja ma charakter cykliczny i każdemu kolejnemu spotkaniu towarzyszy hasło przewodnie – hasłem tegorocznej konferencji były „Karczmy, zajazdy, gospody...”. Poprzedziły ją już cztery spotkania naukowe w tym cyklu:

- I w terminie 23–24 kwietnia 2007 r., a przyświecało jej hasło: „Zamki, dworki i pałace”;
- II w dniach 27–28 kwietnia 2009 r., pod zawołaniem: „Chata”;
- III odbyła się 26–27 kwietnia 2010 r., a jej hasłem był „Dom Boży”;
- IV w dniach 16–17 kwietnia 2012 r., pod hasłem „Domus urbanus”;
- oraz V w terminie 28–29 kwietnia 2014 r., której nadano hasło „Karczmy, zajazdy, gospody...”.

Pierwsza konferencja, inspirowana 500-leciem Zamku Księżąt Pomorskich w Słupsku, siedziby słowiańskiego rodu Gryfitów panującego na tych terenach znacznie wcześniej niż sięga historia oglądanej dziś budowli, dała początek całemu cyklowi. Konferencja inaugurowała obchody zamkowego jubileuszu

i w czasie jej trwania zostały otwarte nowe ogrody zamkowe. Ze względu na jubileusz 500-lecia istnienia słupskiego zamku pierwsze spotkanie poświęcone zostało refleksji nad zamkami, dworakami i pałacami Rzeczypospolitej. Zgromadziło się na tym naukowym spotkaniu 32 interlokutorów i wygłoszono tyleż referatów, a ponadto licznie zebrani goście mogli usłyszeć wiele innych komunikatów i wspomnień. Godnym podkreślenia jest również fakt, że pod korzeniami jubileuszowego dębu, wsadzonego w nowo otwartym ogrodzie zamkowym zakopano akt erekcyjny, pod którym złożyli podpisy: prezydent Miasta Słupska, Maciej Kobylański, przewodniczący Rady Miasta Słupska, Zbigniew Konwiński, dyrektor Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Mieczysław Jaroszewicz oraz autorka treści tego aktu, Krystyna Krawiec-Złotkowska.

Druga konferencja o domach Rzeczypospolitej – analogicznie jak pierwsza – również zgromadziła naukowców z całej Polski. Organizatorzy konferencji pamiętając, że nasza państwowość (adekwatnie do legendy poświadczonej historiograficznym tekstem Anonima zwanego Gallem) ma swoje przedhistoryczne korzenie w chacie, właśnie tej przestrzeni podporządkowali kolejne słupskie spotkanie. Wszakże pierwsze zapisane polskie zdanie – „Daj, ac ja pobruczę, a ty poczywaj!” – również zostało wypowiedziane w chacie przez śląskiego chłopca Boguchwałę do jego żony pracującej przy żarnach, a utrwalone na kartach *Liber fundationis claustris sanctae Mariae Virginis in Heinrichow*, czyli w tzw. *Księdze henrykowskiej*.

Chata! Ta najstarsza, mityczna i gościnna chata kołodzieja Piasta, ta również, do której prowadzi czytelników sentymentalne oświecenie, wreszcie ta bronowicka rozśpiewana i roztańczona z *Wesela* Wyspiańskiego, i ta z *Chłopów* Reymonta nagrodzonych nagrodą Nobla oraz wiele innych – od chutorów naddniestrzańskich po chęcze kaszubskie – w 35 wystąpieniach nie wyczerpały tematu, który obejmuje także socjologiczne, etnograficzne, geograficzne i archeologiczne aspekty chat Rzeczypospolitej.

Na trzeciej konferencji poddano refleksji naukowej problem, czym był i jest w Rzeczypospolitej dom Boży? Domy Boże były miejscami wspólnoty nie tylko największej – katolickiej, lecz także greckokatolickiej, prawosławnej, protestanckiej, żydowskiej, muzułmańskiej, karaimskiej. Wielokonfesyjność i wielokulturowość Rzeczypospolitej domów Bożych ujawniły w pełni wystąpienia 46 referentów. Dotyczyły one różnych dziedzin nauki i życia związanego z kościołami, zwłaszcza literatury, historii, architektury, malarstwa, życia religijnego i społecznego. Okazały się jednak zaledwie dotknięciem problemu! Dom Boży bowiem to szczególne miejsce, które ma zbliżyć człowieka do Boga, miejsce spotkania człowieka z Bogiem i człowieka z człowiekiem, obszar *sacrum* wydzielony z *profanum*, miejsce określenia duchowej tożsamości, przestrzeń zupełnie wyjątkowa w horyzontalnym *continuum*, której można doświadczać,

którą należy kontemplować, do której zrozumienia wciąż trzeba dążyć. Czym był kościół w dziejach naszego państwa, nikomu tłumaczyć nie trzeba. Wystarczy przywołać w tym miejscu nauki polskiego Papieża, Jana Pawła II, który nie raz przypominał, że kościół był jedynym miejscem wolności, gdy w Polsce jej zabrakło, a w XX w. na wschodnich kresach dawnej Ojczyzny, kiedy kościoły zamknięto przed wspólnotą zamieszkującą tamte ziemie, gdy je zdewastowano i sprofanowano, stały się wówczas stygmatem czasów przemocy i totalitaryzmu. Ludzie wypędzeni ze swoich domów i ze swoich świątyń, przesiedleni tysiące kilometrów, odnajdywali się w domach Bożych na nowych, obcych im ziemiach.

Czym jest dom Boży dla nas dziś? Jaka jest rola świątyń we współczesnym świecie? Czy kultura nowoczesna i ponowoczesna nie doprowadziły do całkowitego upadku wartości, do zachwiania równowagi *sacrum* i *profanum*? Na te i wiele innych pytań spróbowali odpowiedzieć uczestnicy konferencji. W związku z dużym zróżnicowaniem tematów prezentowanych przez 46 referentów – wśród których byli: literaturoznawcy, historycy, historycy sztuki i architektury, etnografowie, teologowie, językoznawcy, geografowie religii i politolodzy – program słupskiej konferencji okazał się niezwykle bogaty; przez samych jej uczestników określony został jako „imponujący i twórczy”. Kwietniowe spotkanie zgromadziło w słupskim zamku tych wszystkich, dla których dom Boży jest czymś więcej niż martwą bryłą.

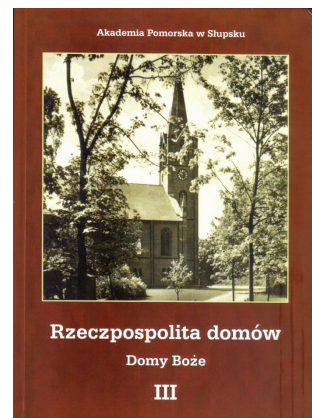
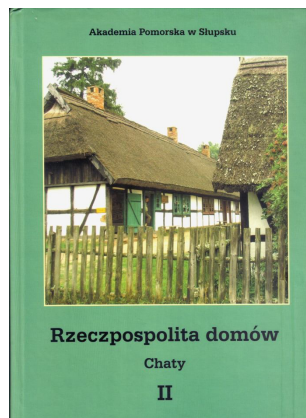
Czwarte spotkanie zaprowadziło jego uczestników do domów najliczniejszych, chociaż przez literaturę polską i mitologię Rzeczypospolitej rzadko zauważanych – czasami wielkich i wyniosłych, ale częściej nieodznaczających się bogactwem domów miast i miasteczek Rzeczypospolitej. Konferencja poświęcona domom sytuującym się w granicach przestrzeni miejskiej, zurbanizowanej, czyli tej, w której domy stanowią niejako fundament strukturalny, pokazała, jak na miasto patrzono w dalszej i bliższej przeszłości, i jak na miasto patrzymy dzisiaj. Okazuje się, że były i są te spojrzenia bardzo różne... W dobie staropolskiej postrzegano je przeważnie jako *locus horridus*; stanowisko to było adekwatne do przyjętej wówczas konwencji, stawiającej miasto w opozycji do „wsi spokojnej wsi wesołej”, której przypisywano cechy *locus amoenus*. I musiało miasto „dorosnąć i dojrzeć”, by w wieku XIX zyskać status zupełnie inny, by doczekać się laudacji jako fascynujący twór cywilizacji.

Zagadnienia związane z przestrzenią miejską znalazły swoje odbicie w myśli i słowie 37 interlokutorów, którzy domy miast ukazali w szerokim spektrum socjologicznym i ekonomicznym, zaprezentowali je nie tylko w kategoriach ludzkiego lokum – jako na przykład przytułki, sutereny, kamienice, mieszczańskie pałace, ale również jako miejsca różnorodnej użyteczności publicznej: hospicja, szpitale, ratusze, sądy, teatry, muzea etc.

Przedmiotem rozmów podczas piątej konferencji były domy, które również w jakimś sensie organizują przestrzeń naszego codziennego życia – te, które nie są miejscem zamieszkania, ale stają na naszej drodze (bądź przy niej) jako gościńce, zajazdy, karczmy, gospody, kawiarnie, tawerny, schroniska itp., które dają i dawały w przeszłości schronienie strudżonym wędrowcom lub umożliwiały dawniej i umożliwiają dzisiaj wszelkie „wywczasy” i rozrywki urozmaicające szarość ludzkiej egzystencji. Zainteresowały one 37 badaczy, którzy przedmiot konferencyjnej refleksji przedstawili w referatach opartych na poezji i prozie polskiej (począwszy od ujęć archetypicznych przez kreacje literackie po teksty paraliterackie, np. wspomnienia o wileńskich traktierniach czy relacje z podróży), lub prezentujących karczmy, zajazdy, gospody etc. w ujęciu językoznawczym, historycznym i kulturowym, w kontekście obyczajowym, krajoznawczym, socjologicznym i geograficznym.

Zainteresowanie konferencją – a tym samym ważność podejmowanej tematyki – potwierdzają jej uczestnicy, reprezentujący większość ośrodków uniwersyteckich z całego kraju. Ogólnopolska refleksja naukowa przynosi trwale owoce w postaci pokonferencyjnych monografii, które ukazały się w ramach realizacji projektu:

1. *Rzeczpospolita domów I. Zamki, dworki i pałace*, red. Krystyna Krawiec-Złotkowska, Słupsk 2008, ss. 424;
2. *Rzeczpospolita domów II. Chaty*, red. Krystyna Krawiec-Złotkowska, Słupsk 2010, ss. 406;
3. *Rzeczpospolita domów III. Domy Boże*, red. Krystyna Krawiec-Złotkowska, Słupsk 2012, ss. 706.

Zawartość pierwszego tomu zainteresowani mogą sprawdzić, sięgając po książkę, która jest dostępna w bibliotekach lub można ją jeszcze kupić w Muzeum Pomorza Środkowego. Podobnie wygląda dostęp do tomu o chatach,

natomiast publikacja o domach Bożych jeszcze dostępna i można ją nabyć i w Muzeum, i w Wydawnictwie Naukowym AP. Czwarty tom *Rzeczpospolita domów IV. Domy miejskie* jest przygotowywany do druku. Materiały do tomu piątego zostały przekazane do recenzji.

Wartość merytoryczna kolejnych konferencji każdorazowo była wzbogacana akcentami natury estetycznej i duchowej. I tak, jak już wyżej zaznaczono, pierwsza konferencja w cyklu *Rzeczpospolita domów* inaugurowała obchody 500-lecia istnienia Zamku Książąt Pomorskich w Słupsku i w czasie jej trwania zostały oficjalnie otwarte nowe ogrody zamkowe oraz został zasadzony pamiątkowy dąb. W trakcie II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w cyklu *Rzeczpospolita domów* miały miejsce następujące imprezy towarzyszące: 1. Wystawa fotograficzna *Chata w pejzażu kaszubsko-pomorskim* autorstwa Edmunda Kamińskiego; 2. Wycieczka do skansenu w Klukach i Zagrody Albrechta w Swołowie (Oddziałów Etnograficznych MPŚ w Słupsku); 3. Koncert w Sali Rycerskiej MPŚ (część pierwsza wokalna *Z chatą w tle...* – śpiew (sopran) Aleksandra Kucharska-Szeffler, akompaniament Witosława Frankowska; część druga instrumentalna w wykonaniu kwartetu „Sonore” w składzie: I skrzypce – Paweł Gierłowski, II skrzypce – Krystyna Karnicka, altówka – Andrzej Borgiel i wiolonczela – Anna Karaś). Imprezy towarzyszące III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w znanym nam cyklu to: 1. Koncert muzyki chóralnej w kościele pw. św. Jacka (część pierwsza – w wykonaniu połączonych chórów PSM I i II stopnia im. Paderewskiego w Słupsku oraz międzyszkolnego chóru „Fantazja” pod kierownictwem Lilianny Zdolińskiej; część druga – pieśni religijne w wykonaniu chóru Akademii Pomorskiej „Iuventus Cantans” pod kierownictwem Ryszarda Strzeleckiego); 2. Objazd naukowy *Architektura sakralna na Pomorzu* (trasa: Słupsk, Iwięcín, Darłowo, Koszalin, Słupsk). IV Ogólnopolską Konferencję Naukową w cyklu *Rzeczpospolita domów* pod hasłem: „Domus urbanus” wzbogaciły: koncert organowy w kościele pw. św. Jacka oraz zwiedzanie z przewodnikiem miasta Słupska, a uczestnicy V, pod hasłem „Karczmy, zajazdy, gospody...” mogli zwiedzić nie tylko Zagrodę Albrechta, ale również nowe, ostatnio odrestaurowane obiekty Muzeum Kultury Ludowej w Swołowie, ponieważ tam właśnie – po obiedzie w gospodzie „Pod wesołym Pomorzanie”, gdzie uczestnicy konferencji mogli skosztować regionalnych potraw – odbywała się druga część obrad plenarnych.

Na końcu, odnosząc się do tytułu całego cyklu, można jeszcze pokusić się o jego uzasadnienie. Dlaczego *Rzeczpospolita domów*? Otóż właśnie dlatego, że pojęcie to ma konotacje historyczne i społeczne, związane jest ze „złotym wiekiem” Rzeczypospolitej szlacheckiej, ale z czasem zaczęło nabierać coraz szerszych znaczeń uniwersalnych – i dzisiaj zdajemy sobie sprawę z tego, że jest to *Rzeczpospolita* – czyli rzecz wspólna, w której swoje domy mieli (i często

nadal mają) ludzie należący do różnych narodów, mówiący różnymi językami, wyznający niejedną religię. Na tym polegał europejski fenomen Rzeczypospolitej nie tylko Obojga Narodów! Organizatorzy konferencji wracają do tamtej tradycji, do dumy naszego państwa wobec całej Europy, a także ją podtrzymują – o czym świadczą tematy wystąpień uczestników spotkań na zamku słupskim o ich zadomowieniu się w przeszłości lub trwaniu w żywej pamięci od Dźwiny po Nysę Łużycką.

Na cyklicznych spotkaniach poddawane jest refleksji pojęcie domu (wspólne w języku ludów indoeuropejskich), ale także proces zadomowienia, czyli bytowania. Na całej szerokości naszej Ojczyzny – od śląskiego Bytomia do kaszubskiego Bytowa, od „bydła rajskiego” w jednej z najstarszych pieśni po bardzo ziemskie Bydlino położone niedaleko Słupska. Bytowanie, bydlenie, zadomowienie, domowina w życiu i języku polskim istniały zawsze. Były również obecne w polskiej poezji i w całym piśmiennictwie od pierwszych łacińskich tekstów z X w. i *Bulli gnieźnieńskiej* począwszy. To właśnie tam, w średniowiecznych tekstach literackich czytamy o synonimicznym w stosunku do domu gnieździe naszego państwa i narodu – Gnieźnie. Na kolejnych spotkaniach te historyczne, geograficzno-socjologiczne, kulturowe i literackie zagnieżdzenia, zakorzenienia, zadomowienia poddawane są wyartykułowanej refleksji. Ponadto uczestnicy tych spotkań, goście z całej Polski mogą za każdym razem poznać nasz region, ideą konferencji jest bowiem także promocja naszej Pomorskiej Ojczyzny – dotychczas nasi goście zaznajomili się ze Słupskiem, odbyli rekonesans przez Królewskie Miasto Darłowo, okolice nadbałtyckie i Koszalin, a wcześniej poznali „Krainę w kratę” eksponowaną w postaci Słowińskich Kluk i Zagrody Albrechta w Swołowie (odziały Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku).

Dom! Dla mieszkańców dawnej i współczesnej Rzeczypospolitej miał i ma szczególne – wręcz charyzmatyczne – znaczenie. I dobrze się stało, że rozmowy o domach Rzeczypospolitej toczą się w gościnnych murach Zamku Książąt Pomorskich w Słupsku! Słupsk położony na Ziemiach Odzyskanych, gdzie żyją, pracują i kształtują swoje domy ludzie (a w tej chwili często już ich potomkowie) zamieszkujący przed drugą wojną światową najdalsze krańce naszej Ojczyzny, wydaje się być miejscem do takich rozmów jak najbardziej właściwym. Tu ożywa tradycja, która ściera się z rzeczywistością. Tu spotyka się przeszłość z codziennością. Dlatego też, żeby rozmowy o domach Rzeczypospolitej mogły się zakończyć, musi pojawić się w ich toku również refleksja o tych wszystkich, którzy swe domy utracili i musieli na nowo je odnaleźć, na nowo zapaść korzenie... Refleksja ta będzie przedmiotem ostatniej, VII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w cyklu Rzeczpospolita domów pod hasłem: „Dom utracony – dom odzyskany”, która jest zaplanowana na rok 2018; po-

przedzi tę refleksję dyskusja o „Domach wiedzy i domach sztuki” w kwietniu 2016 r.

Dzięki tej konferencji tworzą się nowe fakty kulturowe, które zadamawiają Słupsk w Rzeczypospolitej – tej dawnej i tej, w której dziś żyjemy. Ponieważ dzieje się to dzięki ludziom, którzy podjęli tę ideę, *pro memoria* trzeba wymienić w tym miejscu osoby, które całym swym zaangażowaniem i naprzeciw trudnościom jej służą. Podziękowania należą się przede wszystkim Mieczysławowi Jaroszewiczowi, byłemu dyrektorowi Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, i obecnej dyrektorce tej instytucji kulturotwórczej, która nowoczesnie, zgodnie ze współczesnymi tendencjami obowiązującymi w Europie realizuje swoje zadania, Marzennie Mazur, oraz podległym im pracownikom, a zwłaszcza Dorocie Ciecholewskiej i Katarzynie Maciejewskiej; osoby te były i są niezmiernie życzliwe idei konferencji i zaangażowane w jej realizację.

Krystyna Krawiec-Złotkowska
Akademia Pomorska w Słupsku

21st International Seminar on Urban Form

Porto, Portugalia, 3–6 lipca 2014 r.

International Seminar on Urban Form (ISUF) jest międzynarodową, interdyscyplinarną grupą badawczą założoną w 1994 r., zrzeszającą naukowców i praktyków zorientowanych na szeroko rozumianą problematykę struktur miejskich. Celem nadrzędnym ISUF jest rozwój i promocja morfologii miast jako nauki o budowie wewnętrznej i zewnętrznej organizmu miejskiego oraz o pochodzeniu jego części składowych, jak również wspieranie badań w tej dziedzinie.

ISUF zrzesza badaczy z różnych dyscyplin naukowych, w tym architektury, geografii, historii, socjologii i urbanistyki. Stanowi międzynarodowe forum komunikacji między członkami ugrupowania, jest wydawcą czasopisma „Urban Morphology” oraz organizatorem corocznych konferencji poświęconych problematyce miast, które, począwszy od 1996 r., odbyły się w Szwajcarii (Lozanna), Wielkiej Brytanii (Birmingham, Glasgow, Londyn), Francji (Wersal), we Włoszech (Florenca, Cernobbio, Trani, Artimino), Holandii (Groningen, Delft), USA (Cincinnati), Szwecji (Sztokholm), Brazylii (Ouro Preto), Chinach (Guangzhou), Niemczech (Hamburg), Kanadzie (Montreal) i w Australii (Brisbane). Ostatnia konferencja zorganizowana przez ISUF miała miejsce w 2014 r. w Portugalii (Porto) pod nazwą „Wspólna przyszłość w morfologii miast” (Our common future in urban morphology). Honory gospodarza czynił Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto.

Uczestnicy konferencji reprezentowali ośrodki naukowe ze wszystkich kontynentów i ponad pięćdziesięciu krajów, głównie zaś z:

- Azji (Bangladesz, Chiny, Gruzja, Iran, Japonia, Katar, Korea Południowa, Tajwan, Turcja, Pakistan, Palestyna, Singapur, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie);
- Europy (Belgia, Chorwacja, Cypr, Czechy, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Litwa, Monako, Niemcy, Polska, Portugalia, Rosja, Serbia, Szwajcaria, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania, Włochy);
- Północnej i Południowej Ameryki (Argentyna, Brazylia, Chile, Kanada, Meksyk, Nikaragua, USA);
- Afryki (Algieria, Angola, Botswana, Egipt, Ghana, Nigeria);
- Australii i Nowej Zelandii.

Wśród nich dominowali geografowie, morfologzy miast, planiści, urbaniści, architekci, ale nie zabrakło również przedstawicieli historii, socjologii i etnologii. Polskę reprezentowali przedstawiciele trzech ośrodków: Politechniki Krakowskiej (dr hab. inż. arch. Anna Kantarek prof. nadzw.), Politechniki Łódzkiej (dr inż. arch. Małgorzata Hanzl) i Uniwersytetu Łódzkiego (dr Magdalena Deptuła).

Temat przewodni konferencji podkreślał rolę i wagę tradycji morfologicznych w badaniach struktur miejskich, ale jednocześnie akcentował potrzebę identyfikacji fundamentalnych zagadnień nakreślających kierunki przyszłych analiz morfologicznych oraz próby stworzenia podwalin pod bardziej zintegrowane podejście badawcze, mające jednocześnie realne przełożenie na praktykę zarządzania przestrzenią miejską. Punkt wyjścia dla powyższych rozważań stanowiły cztery sesje plenarne i dziesięć paralelnych zorientowanych wokół następujących bloków tematycznych: 1) teoria morfologii miast, 2) metodologia i narzędzia badawcze morfologii miast, 3) ewolucja miejskich struktur przestrzennych, 4) agenci zmian, 5) klasycy morfologii miast, 6) nauczanie struktur miejskich, 7) studia porównawcze układów przestrzennych miast, 8) interdyscyplinarność morfologii miast, 9) podejścia zintegrowane oraz 10) związki pomiędzy teorią a praktyką.

Obrady rozpoczęły wystąpienia gospodarzy: Vitora Oliveira i Paulo Pinho, którzy omówili strukturę morfologiczną Porto oraz dokonali analizy obszaru metropolitarnego i dynamiki procesów zachodzących w jego przestrzeni. Ważnym akcentem tej sesji była prezentacja książki *Shapers of Urban Form. Explorations in Morphological Agency* wydanej z okazji jubileuszu pracy zawodowej Jeremiego W.R. Whitehanda, której dokonali Peter Larkham, Michael Conzen i Vitor Oliveira, przybliżając sylwetkę naukową badacza. W książce tej, poświęconej różnorodnym płaszczyznom działalności człowieka – indywidualnej, zbiorowej, prywatnej oraz instytucjonalnej – kształtującym strukturę przestrzenną miast w ciągu ostatnich kilku wieków, pośród wielu uznanych w skali mię-

dzynarodowej autorów odnajdziemy także opracowanie przedstawicieli łódzkiej szkoły morfologicznej, Marka Kotera i Mariusza Kuleszy, traktujące o przeobrażeniach morfologicznych osiedli przemysłowych na przykładzie Łodzi i Żyrardowa (Conzen, Larkham 2014).

Druga sesja plenarna, o charakterze wprowadzającym w problematykę konferencji, ukazała różne podejścia w analizach przestrzennych struktur miejskich zaprezentowane w referatach, które kolejno wygłosili: Jeremy W.R. Whitehand (University of Birmingham), Jürgen Lafrenz (University of Hamburg), Giancarlo Cataldi oraz Bill Hillier (University College London). Podejmowane w nich problemy, poświęcone m.in. kształtowaniu krajobrazu miejskiego, obliczom krajobrazu kulturowego, miejskim formom przestrzennym i związkom pomiędzy strukturą, funkcją oraz teorią i praktyką, zostały znacznie rozwinięte w dalszej części konferencji, w ramach kolejnych sesji paralelnych. Z uwagi na liczny udział prelegentów z Brazylii i Portugalii, dużo miejsca poświęcono w nich portugalsko-brazylijskiej typomorfologii, wybranym planom miast i ich przeobrażeniom oraz wspólnym ideom w zakresie analiz struktur miejskich. Badacze m.in. z Turcji i Chin, podnosząc problemy wpływu czynników politycznych i kulturowych na współczesne oblicze miast, prezentowali liczne przykłady zastosowania nowatorskich narzędzi umożliwiających wizualizację ewolucji form miejskich (np. *urban layering*). Popularnością cieszyły się zwłaszcza zagadnienia podkreślające związki pomiędzy układami przestrzennymi miast a szerokim wachlarzem zjawisk społecznych, gospodarczych i środowiskowych (np. *space syntax*). Jednocześnie niezmiernie aktualne, tradycyjne aspekty przemian morfologicznych wybranych ośrodków miejskich, bloków urbanistycznych oraz działek, analiz miejskich struktur morfogenetycznych, typologii oraz teorii morfologicznych przenikały wszystkie sesje.

Obrady zakończyła ostatnia sesja plenarna, podczas której m.in. Karl Kropf (Built Form Resource and Oxford Brookes University), Michael Barke (University of Northumbria) i Ivor Samuels (University of Birmingham) analizowali możliwości przełożenia badań morfologicznych miast na praktykę planowania i zarządzania przestrzenią miejską. Reasumując przebieg konferencji, oprócz wysokiego poziomu merytorycznego obrad, należy podkreślić organizacyjny aspekt konferencji, znakomity dobór miejsca oraz walory poznawcze i krajo-brazowe wycieczek pokonferencyjnych do Lizbony i Guimarães.

Conzen M.P., Larkham P.J., 2014, *Shapers of Urban Form. Explorations in Morphological Agency*, Routledge, London.

Magdalena Deptuła
Wydział Nauk Geograficznych UŁ
Katedra Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych

The 14th International 'Lodz' Conference on Political
Geography and IGU CPG Workshop
***Geographical-political aspects of the transborder
conservation of natural and cultural heritage***
Łopuszna, 15–17 sierpnia 2014 r.

W terminie 15–17 sierpnia 2014 r. w Łopusznej odbyła się XIV Międzynarodowa „Łódzka” Konferencja z Geografii Politycznej, która była jednocześnie połączona z Warsztatami Komisji Geografii Politycznej Międzynarodowej Unii Geograficznej. Tematem konferencji były „Geograficzno-polityczne aspekty transgranicznej ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego” (Geographical-political aspects of the transborder conservation of natural and cultural heritage). Organizatorami konferencji byli: Katedra Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych UŁ, Państwowy Instytut Naukowy Instytut Śląski w Opolu, Komisja Geografii Politycznej Międzynarodowej Unii Geograficznej oraz Komisja Geografii Politycznej i Historycznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

W pierwszym dniu konferencji obrady toczyły się w pięciu sesjach tematycznych, które dotyczyły takich kwestii, jak:

- integracja czy peryferializacja? – zmiany w regionach granicznych,
- współczesne zmiany w regionach granicznych – nowe wyzwania dla geografii politycznej;
- geopolityka granic i pograniczy w globalizującym się świecie,
- transgraniczna ochrona przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa pomiędzy państwami członkowskimi i nieczłonkowskimi UE,
- współczesna praktyka na polu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na świecie.

W drugi dzień konferencji organizatorzy przygotowali dla uczestników całodniową wycieczkę po słowackiej części historycznego Spiszu. W programie zwiedzania znalazł się m.in.: Stary Smokovec, Poprad, Levoča, Spišské Podhradie, Spišská Kapitula i Zamek w Starej Ľubovni.

W ostatnim dniu konferencji 17 sierpnia 2014 r. miała miejsce jedna sesja, zorganizowana wspólnie przez Komisję Geografii Politycznej MUG oraz Komisję Turystyki, Rekreacji i Zmian MUG, której tematem przewodnim była „Transgraniczna ochrona dziedzictwa i turystyka”. W dalszej części nastąpiło podsumowanie obrad konferencyjnych. W obradach wzięło udział ponad 60 osób, wygłoszono 32 referaty. Ustalono także miejsce kolejnej XV Łódzkiej Międzynarodowej Konferencji z Geografii Politycznej. Ma się ona odbyć we wrześniu 2016 r. na Dolnym Śląsku w Kliczkowie, a jej hasłem przewodnim będą „Pogranicza narodów i narody pograniczy”.

Po zakończeniu sesji odbyło się zebranie założycielskie Komisji Geografii Politycznej i Historycznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego. W pierwszej części prof. dr hab. Marek Sobczyński przedstawił stan geografii politycznej i historycznej w Polsce (retrospektywa od 1945 r.), omówił aktualne ośrodki badawcze obu dyscyplin geografii; przedstawił cel powołania komisji dla obu dyscyplin geografii w ramach PTG; następnie zaprezentował najbliższe zamierzenia organizacyjne. W drugiej części zebrania nastąpił wybór składu zarządu Komisji. Wybrani członkowie władz dokonali następnie rozdziału funkcji: przewodniczącym Komisji Geografii Politycznej i Historycznej został prof. Marek Sobczyński, zastępcą przewodniczącego dr Tomasz Figlus, a sekretarzem Komisji mgr Katarzyna Leśniewska.

Konferencję zakończyła wycieczka po polskiej części Spiszu. W programie zwiedzania znalazła się m.in.: Łopuszna, przełom rzeki Białki, Frydman, Niedzica oraz Trybsz.

Katarzyna Leśniewska
Wydział Nauk Geograficznych UŁ
Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej

International Geographical Union Regional Conference

Changes – Challenges – Responsibility

Kraków, 18–22 sierpnia 2014 r.

W terminie 18–22 sierpnia 2014 r. w Krakowie odbyła się Regionalna Konferencja Międzynarodowej Unii Geograficznej (MUG). Była to druga w historii konferencja tej rangi organizowana w Polsce. Poprzednia miała miejsce w 1934 r. w Warszawie i był to 14. Kongres MUG. Hasłem przewodnim konferencji były „Zmiany – Wyzwania – Odpowiedzialność” (Changes – Challenges – Responsibility). W wydarzeniu wzięło udział ok. 1,4 tys. geografów z 66 krajów. Konferencja odbywała się pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. W komitecie honorowym zasiedli: prezydent MUG prof. Vladimir Kolosov, prezes Polskiej Akademii Nauk prof. dr hab. Michał Kleiber, burmistrz Krakowa prof. dr hab. Jacek Majchrowski oraz rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Wojciech Nowak. W konsorcjum odpowiadającym za organizację konferencji znalazły się: Polskie Towarzystwo Geograficzne, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Polska Akademia Nauk, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, Wydział Nauk Geograficz-

nych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.

Konferencja została wpisana w program obchodów Jubileuszu 650-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Pierwszy dzień obrad, 18 sierpnia 2014 r., rozpoczęło uroczyste otwarcie w Auditorium Maximum UJ. Uczestnicy zostali przywitani przez następujących profesorów: Jacka Majchrowskiego – prezydenta Krakowa, Piotra Laidlera – prorektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Pawła Swianiewicza – doradcę Prezydenta RP, Vladimira Kolosova – prezydenta MUG, Marka Chmielewskiego – wiceprezesa PAN oraz Marka Degórskiego – przewodniczącego Komitetu Sterującego Konferencji MUG. Podczas ceremonii otwarcia wykład plenarny na temat „istotności geografii¹” wygłosił prof. dr hab. Leszek Kosiński.

Podczas konferencji miało miejsce ponad 1,1 tys. wystąpień z referatami oraz zaprezentowano ponad 200 posterów. Polska była reprezentowana przez ponad 400 geografów. Komisja Geografii Politycznej MUG zorganizowała 20 sesji, których tematyka dotyczyła m.in.:

- ruchów społecznych wyrażających sprzeciw,
- współczesnych konfliktów na świecie,
- granic i współpracy transgranicznej,
- obozów koncentracyjnych,
- przekształceń geografii politycznej w XXI w. – studia przypadków w skali lokalnej, krajowej i globalnej,
- geografii politycznej społeczeństwa i przyrody,
- geografii politycznej wielojęzyczności,
- integracji europejskiej, w tym: partnerstwa wschodniego, narodowości, demografii, wyznaczania granic oraz polityki,
- turystyki i granic politycznych,
- gender, praw człowieka i obywatelstwa.

Podczas konferencji w Collegium Maius UJ została także otwarta wystawa „Rozwój myśli geograficznej w Polsce”, która powstała z inicjatywy prof. dra hab. Antoniego Jackowskiego z Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ. Zbiory prezentowane na wystawie pochodzą z wielu polskich ośrodków geograficznych oraz bibliotek, muzeów, archiwów i zbiorów prywatnych. Na wystawie znalazły się m.in. kroniki, mapy, globusy, narzędzia służące do pomiarów astronomicznych, czasopisma oraz podręczniki geograficzne. Dodatkowo ekspozycja została uzupełniona o plansze tematyczne znajdujące się w Ogródku Profesorskim (okres 1918–1945) oraz Zaułku Estreichera (okres po drugiej wojnie światowej).

¹ „Relevance of Geography”.

Wydarzeniem towarzyszącym Konferencji MUG był finał XI Międzynarodowej Olimpiady Geograficznej iGeo, w której brali udział 16–19-letni uczniowie. W zawodach uczestniczyło 36 drużyn, spośród których najlepsza była reprezentacja Singapuru. W indywidualnej klasyfikacji zwyciężył reprezentant USA, natomiast reprezentanci Polski wywalczyli trzy brązowe medale.

Katarzyna Leśniewska

Wydział Nauk Geograficznych UŁ

Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej

